

L'APLICACIÓ DE LA LLEI REGIONAL SARDA 22/2018 SOBRE L'ENSENYAMENT ESCOLAR DE L'ALGUERÈS I DE LES ALTRES LLENGÜES DE SARDENYA

Francesc BALLONE
Institut d'Estudis Catalans

1. OBJECTIUS

L'objectiu principal del present estudi és avaluar l'aplicació de la llei regional sarda n. 22/2018 (L. 22/2018) en les escoles de l'illa, especialment pel que fa a la línia d'intervenció anomenada INSULAS.

Descrivim el mètode d'investigació a § 2., i a § 3. analitzem el context legislatiu en el qual s'ha format l'exigència d'aprovar una nova llei orgànica per a la revitalització del sard i de les altres llengües històriques de Sardenya.¹ A § 4. detallem alguns dels objectius principals de la L. 22/2018 relativament a l'àmbit escolar. La secció 5. conté un quadre molt esquemàtic de les dades quantitatives presents en els documents oficials publicats per la Regió Sardenya en el trienni escolar 2020-23 (§ 5.1), i també les informacions recollides a través d'unes entrevistes d'opinió realitzades a l'Alguer i a Pèrfugas (§ 5.2). Dediquem les últimes seccions a l'anàlisi dels resultats (§ 6.) i a les conclusions (§ 7.).

Per exclusió, no investiguem en detall les experiències d'ensenyament de les llengües històriques de Sardenya realitzades a fores dels projectes regionals.

2. MÈTODE

Al present treball analitzem dades relatives a l'eficàcia de la línia d'intervenció INSULAS de la L. 22/2018 durant el trienni 2020-23.

1. És a dir, gallurès i sassarès, dues varietats corses sarditzades parlades al nord de l'illa, però també la varietat lígur anomenada *tabarquí*, parlada a l'illa de Sant Pere i a Calasetta, i el català de l'Alguer.

En un sentit més quantitatiu, hem recollit i analitzat les dades publicades per la Regió Sardenya durant el trienni escolar en qüestió, però també pel *Ministero dell'Istruzione e del Merito* (MIM),² relativament al nombre de classes presents a Sardenya, per l'*Istituto Italiano di Statistica* (ISTAT), relativament al nombre de residents calculat per a algunes àrees geogràfiques determinades, i també per la *Regione Friuli-Venezia Giulia*, relativament al percentatge de classes que han adherit a l'ensenyament del friülà en el seu propi territori, i que hem utilitzat com a terme de referència en una breu comparació amb els resultats relatius a la llengua sarda i a les varietats alloglotes històriques presents a Sardenya.

En un sentit més qualitatiu, hem mesurat l'acompliment d'objectius més específics continguts en alguns documents oficials produïts per la Regió Sardenya, i especialment en el *Piano di Politica Lingüística Regionale 2020-2024* (PPLR_2020-24), en la L. 22/2018 i en la seva *Relazione d'Accompagnamento* (*Relazione*). Per afinar la nostra anàlisi hem integrat les susdites informacions estadístiques amb altres que hem recollit a través de set breus entrevistes d'opinió semiestructurades, realitzades a l'Alguer i a Pèrfugas. Els informants, set en total, feien part del món de l'educació pública (sis docents i un dirigent) i havien tingut algun tipus d'experiència amb la línia INSULAS durant el trienni considerat. La tipologia d'entrevista ha previst una sèrie fixa de preguntes bàsiques, que reportem integralment a § 5.2.

3. L'ENSENYAMENT DEL SARD I DEL CATALÀ DE L'ALGUER EN LES ESCOLES DE SARDENYA ABANS DE L'APROVACIÓ DE LA L. 22/2018

A l'estat italià, la tutela de les llengües minoritzades ha estat prevista en manera explícita per la *Costituzione Italiana* (*Costituzione*), art. 6: «La Repubblica tutela con apposite norme le minoranze linguistiche». Aquest article, que se troba en l'apartat *Principi Fondamentali* de la *Costituzione*, ha volgut representar «l'adesione dell'Italia ai valori democratici, in contrapposizione alla politica repressiva assunta in epoca fascista, della quale vuole segnare il superamento»,³ i havia tingut com a antecedent normatiu l'acord del 1946 per a la salvaguarda de la població de llengua alemanya del Trentino i del Tirol del Sud.⁴ En teoria, la presència del principi d'igualtat en l'art. 3 de la mateixa *Costituzione* (que preveu, entre altres coses, la igualtat «davanti alla legge, senza distinzione [...] di lingua [...]»)⁵ hauria pogut ésser suficient per garantir la no-discriminació de les minories lingüístiques, però, com han fet notar alguns estudiosos, la protecció dels drets d'aquestes

2. En aquest estudi utilitzem sistemàticament aquest acrònim per referir-nos al susdit ministeri, el qual, però, encara en la primera part del trienni en anàlisi tenia el nom de *Ministero dell'Istruzione Università e Ricerca*.

3. Cf. Segarizzi (2022).

4. Ídem.

5. En aquesta i en les altres citacions incloses en el present estudi, les cursives són nostres.

comunitats no s'hauria pogut concretar solament a partir de la garantia teòrica d'un tractament paritari, i necessitava al contrari de formes de *discriminació positiva* a través de lleis de tutela activa.⁶ Va exactament en aquesta direcció l'anomenat *Pacchetto per l'Alto Adige* dels anys seixanta del s. xx, a tutela de les minories germanòfones,⁷ i la llei estatal 482 del 1999 (L. 482/1999), que, entre altres, vetlla per la minoria sardòfona, present en la gran majoria del territori sard, i la catalanòfona de l'Alguer. És interessant remarcar com, tot i que el citat art. 6 fa part de l'apartat definit *Principi fondamentali* de la *Costituzione*, les darreres dues minories esmentades han hagut d'esperar quasi mig segle⁸ per veure tutelats els propis drets lingüístics a través d'una llei orgànica estatal, un període que podem definir, amb les paraules de F. Toso, de «perdurante inadempienza costituzionale».⁹

Alguns anys abans de l'aprovació de la L. 482/1999, la Regió Sardenya havia elaborat una proposta de llei per a la «Tutela e valorizzazione della cultura e della lingua sarda» (1993), declarada parcialment il·legítima per la *Corte Costituzionale* italiana, i també el *Disegno di legge* n. 87/A del 1995,¹⁰ que intentaven per primera volta facilitar la introducció del sard i de les llengües al·loglotes de Sardenya dins de les escoles de l'illa. Un límit d'aquestes intervencions legislatives és que no aclarien en quina manera podia ésser garantida la presència de les llengües de minoria en àmbit escolar, vist que l'escola se presentava encara com un sistema totalment subordinat a les rígides disposicions ministerials de l'estat central, i vist que, contemporàniament, els programes ministerials no preveïen (entre altres) l'ensenyament del sard i de l'alguerès.

Nogensmenys, durant la segona meitat del segle xx, i independentment de l'aprovació de la citada legislació regional i estatal, l'escola sarda havia tingut experiència d'alguns projectes puntuals en les llengües de Sardenya, de tipus lúdic, musical, lexicogràfic, etc., elaborats principalment per mestres i voluntaris, amb l'eventual col·laboració d'associacions culturals. Per una banda, aquestes activitats havien tingut el mèrit de permetre una mínima exposició de l'alumnat a les llengües locals en un sistema, aquell escolar italià, que se mostrava encara difident i resistent a la inserció d'activitats en els dits idiomes. Per l'altra, el caràcter individual i tendencialment ocasional d'aquests esforços no havia permès mitigar els efectes del procés de substitució lingüística que ha portat idiomes com l'alguerès a esdevenir una llengua de minoria dins del seu mateix territori històric.¹¹

6. Cf., entre altres, Pizzorusso 1975.

7. Per a més detalls, cf. Caria 2014, especialment § 3.3.1-3.3.3.

8. La *Costituzione* va ser aprovada el 22 de desembre de 1947, i esdevé efectiva a partir de l'1 de gener de 1948.

9. Cf. Toso 2008, cap. II. Més en general, el capítol citat conté diverses possibles críticitats contingudes en la L. 482/1999, a partir de l'inventari de les llengües admeses a tutela, considerat arbitrari per l'autor i en contrast amb el principi d'igualtat present en l'art. 3 de la *Costituzione*.

10. Per als dos documents citats no s'ha acabat el procés legislatiu amb la publicació en la *Gazzetta Ufficiale* de l'Estat.

11. Cf. Ballone (2017). Escrivim «tendencialment ocasional» perquè hi ha agut casos en què l'ensenyament de l'alguerès s'ha fet amb un enfocament pluriennal, com en el projecte Palomba (cf. Capriata 2002 i Lanero 2002; més en general, aquests estudis presenten una ràpida descripció de tots els projectes escolars en llengua actius a l'Alguer entre la fi dels anys noranta del s. xx i l'inici dels anys dos-mil).

A partir de la fi dels anys noranta, però, l'Estat comença a aprovar normes que haurien pogut permetre, en teoria, la inserció estructurada de les nostres llengües històriques en els plans d'estudis. Ens estem referint, en primer lloc, a la L. 59/1997, que introdueix el concepte d'*autonomia escolar*, el qual, entre altres coses, garanteix a cada *Istituto Comprensivo*¹² la llibertat de gestionar de manera autònoma el 15 % de les hores del seu propi pla d'estudis, quota que arribarà al 20 % el 2006.¹³

Aprofitant aquestes noves oportunitats, la Regió Sardenya aprova una nova llei per a la «Promozione e valorizzazione della cultura e della lingua della Sardegna», és a dir, la L. 26/1997,¹⁴ en la qual, entre altres, és prevista l'atribució a les escoles dels recursos econòmics necessaris per realitzar les mesures previstes per la mateixa llei en l'àmbit educatiu (art. 13, apartat a).

Si considerem conjuntament les normes citades, hauria estat possible, ja a partir dels primers anys 2000, de garantir la presència de les llengües històriques de Sardenya en totes les classes de l'illa, i en una mesura coincident o pròxima al 20 % de l'horari total previst per cada curs d'estudis. La realitat, però, ha estat ben diferent, i l'ensenyament de les llengües citades ha continuat essent un component episòdic del sistema educatiu sard, com mostrem en la taula (1) relativament al període 2015-2018.

(1) activitats de llengua realitzades en les escoles sardes mitjançant projectes regionals i estatals. Trienni 2015-2018:

any	classes totals Sardenya ¹⁵	projectes realitzats ¹⁶	projectes/ classes	hores realitzades	durada mitjana de cada projecte
2015	10.906	275	2,5 %	7.100	25,8 h.
2016	10.863	257	2,4 %	6.343	24,7 h.
2017	10.892	284	2,6 %	4.479	15,8 h.
2018	10.873	255	2,3 %	6.945	27,2 h.

Si ens referim específicament al percentatge de classes que han activat projectes en llengua utilitzant la legislació disponible, trobem xifres que oscil·len entre un mínim de 2,3 % per al 2018 i un màxim de 2,6 % per al 2017. En altres paraules, durant el qua-

12. A Itàlia, un *Istituto Comprensivo* és un ens territorial escolar nascut amb la llei estatal n. 97 del 1994 (L. 97/1994) que gestiona de manera unitària un conjunt d'escoles que inclou la *Infanzia* (amb alumnes de 3-5 anys d'edat), la *Primaria* (6-10 anys) i la *Secondaria di I Grado* (11-13 anys).

13. Cf. DM_47/2006 i Nota_721/2006.

14. Relativament a les possibilitats oferides per aquesta llei en termes d'ensenyament en llengua dins l'escola pública, cf., entre altres, Sechi (2001).

15. Dades tretes de MIM_2014: 5, MIM_2015: 5, MIM_2016: 6 i MIM_2017: 7, respectivament, que fan referència als anys escolars 2014-15, 2015-16, etc.

16. Dades tretes de PPLR_2020-24, Taula 04. Per exigències de simplificació, reportem per a cada any la suma dels projectes realitzats en les escoles públiques i en les privades. Per exemple, el nombre total de projectes indicats per al 2015 (és a dir, 275) és el resultat de la suma dels projectes de la primera categoria (235) i de la segona (40).

drienni considerat, *solament una classe de cada quaranta* ha fet projectes en llengua finançats per la Regió o per l'Estat. A més, quan això s'ha fet, els projectes tenien una durada mitjana que ni arribava a garantir una mínima presència setmanal durant tot l'any escolar, considerant que les setmanes d'activitat anual són típicament trenta-tres o més.

No ens ha estat possible restringir aquesta anàlisi quantitativa a l'alguerès, vist que el MIM no publica el nombre de classes en funció de cada municipi. Això dit, no és impossible arribar a xifres pròximes a la realitat algueresa si encreuem algunes dades estadístiques oficials,¹⁷ les quals suggereixen que també aquest idioma és present en el món educatiu en forma *ocasional* més que normal o estable.

Segons una perspectiva màximament favorable a la implementació de la L. 482/1999 i de la L. 26/1997 dins de les escoles, ens hauríem esperat per als projectes en llengua local una cobertura de classes pròxima al 100 %, i per cada projecte una presència en el currículum quantificable anualment en un parell de centenars d'hores.¹⁸ Podem considerar també una situació teòrica de compromís en la qual se dedica la *majoria* de les hores de l'autonomia a matèries i a projectes no lligats a la llengua local, garantint, però, una quota mínima (per exemple, dues hores a la setmana) a aquest darrer ensenyament. És, però, evident que els resultats reportats en la taula (1) no s'acosten ni a la primera perspectiva i ni a la segona, i remarquen simplement que les llengües històriques de Sardenya tenien, per al període en qüestió, un accés al sistema escolar que podem definir esporàdic.

Amb aquestes consideracions no entenem individuar en el sistema escolar sard l'*únic* actor responsable de la poca atenció amb la qual s'aplica l'art. 6 de la *Costituzione*, i és possible al contrari suposar la presència de dinàmiques multifactorials en les quals poden incidir altres variables, com l'escassetat de materials didàctics a disposició dels mestres o la manca de polítiques lingüístiques realment eficaces, sigui en l'àmbit estatal o en regional.

És, però, lícit interrogar-nos sobre la manera en què les escoles estan complint els requeriments que els ha atribuït la legislació sobre l'autonomia escolar, vist que aquesta és entesa com a

garanzia di libertà di insegnamento e di *pluralismo culturale* e si sostanza nella progettazione e nella realizzazione di interventi di educazione, formazione e istruzione mirati allo sviluppo della persona umana, adeguati ai diversi contesti, alla *domanda delle famiglie* e alle caratteristiche specifiche dei soggetti coinvolti [...].¹⁹

17. És possible fer uns càlculs aproximatius sobre aquest tema considerant les dades ISTAT disponibles a partir de l'any 2019 en la pàgina <<https://demo.istat.it/app/?i=POS>>. Si apliquem mecànicament l'equació $1.575.028 : 42.760 = 10.805 : X$ (en la qual 1.575.028 és la població resident a tota Sardenya, 42.760 és la població resident a l'Alguer, 10.805 és el nombre de classes calculat per a tota Sardenya a MIM_2019: 8, i X és el nombre suposat de classes presents a l'Alguer), el resultat és 285. Podem ara confrontar aquesta xifra amb el nombre de projectes per a l'alguerès assenyalat a PPLR_2020-24: 48 per a l'any immediatament precedent, és a dir el 2018, i trobem que la incidència percentual no canvia gaire respecte als resultats ja vistos per a la resta de Sardenya a la taula (1). En l'específic, hi trobem deu projectes per a l'alguerès, que cobririen el 3,5 % de les 285 classes que havem estimat.

18. Per exemple, considerant un típic pla d'estudis de 990 hores anuals per a una *Scuola Secondaria di I Grado*, el 20 % d'aquest valor seria 198 hores.

19. Cf. DPR_275/99, art. 1, apartat 2.

A aquest propòsit, les enquestes oficials ens diuen que a Sardenya «la percentuale di favorevoli all'introduzione del sardo e delle altre varianti a scuola sia nettamente superiore a quella di chi vi si oppone»,²⁰ i per tant suposem que la manca d'aquestes llengües en la programació ordinària de l'escola pot ésser difícilment considerada com una resposta *adequada* a les sol·licitacions de les famílies sardes.

En el temptatiu d'afrontar en manera orgànica aquestes i altres qüestions lligades al tema de les llengües històriques de Sardenya, la Regió Sarda va aprovar, el 2018, una nova llei orgànica per a la «Disciplina della politica linguistica regionale», és a dir, la L. 22/2018.

4. CARACTERÍSTIQUES GENERALS DE LA L. 22/2018 EN RELACIÓ A LA INTRODUCCIÓ DE LES LLENGÜES LOCALS EN L'ESCOLA SARDA

L'aprovació de la L. 22/2018, el juliol de 2018, ha estat acompanyada d'una interessant *Relazione d'Accompagnamento* que analitza alguns problemes que havien caracteritzat l'aplicació de la legislació precedent. Per exemple, en referència a la L. 26/1997, la *Relazione* remarca que

[...] la legge non distingueva tra il problema della *cultura e quello della lingua* e forse anche per questo ha solo in parte contrastato la marginalizzazione e folclorizzazione delle espressioni linguistiche autoctone. (p. 10)

Aquesta especificació no contrasta amb l'òbvia consideració que llengua i cultura són intrínsecament lligades. Simplement, constata com, amb l'excusa de barrejar les dues dimensions, diversos projectes escolars finançats per la L. 26/1997, però també per la L. 482/1999, no s'havien configurat «neanche minimamente come un insegnamento linguistico degno di questo nome» (p. 28), vist que en la majoria dels casos la llengua vehicular era l'italià, amb la inserció esporàdica i folklòrica (utilitzant la definició present en la *Relazione*) de lèxic en llengua local.

Un altre problema evidenciat en la *Relazione* és que

i finanziamenti che arrivano e sono arrivati alle scuole attraverso la L.R. 26/97 o la legge statale 482/99 sono *finanziamenti a progetto*, il che significa che essi sono occasionali e non a regime. (p. 28)

És per això que en la L. 22/2018 s'utilitza el verb *arrelar* en referència a la necessitat de fer més estable i continu l'ensenyament del sard en l'escola sarda i en la universitat.²¹

20. Cf. Oppo et al. (2007: 51).

21. En el text original: «*radicare* l'insegnamento del sardo nelle scuole e all'università» (p. 19).

En relació amb això, fem notar que la Regió ha previst aconseguir aquest objectiu també a través de

iniziative di sensibilizzazione e di sostegno al fine di inserire la lingua sarda nel percorso educativo, secondo le modalità specifiche corrispondenti al grado scolastico, almeno per un'ora alla settimana in orario curricolare. (*Relazione*: 32)

Altres dues qüestions que val la pena tocar entre aquelles tractades en la *Relazione* pertoqueu l'organització del currículum i la formació dels docents.

En el primer cas, s'evidencia la necessitat de promoure el

coordinamento tra le istituzioni scolastiche [i fomenta] la costituzione di reti di scuole e l'individuazione di scuole pilota sul territorio con l'obiettivo di sperimentare l'insegnamento del sardo nell'orario curricolare (standard minimo). (p. 32)

A aquest propòsit, en la mateixa *Relazione* se recorda que

la 482/99 indica l'obiettivo, ma lascia in sospeso il percorso per raggiungerlo. Spetta dunque alle Regioni (in particolare alla Regione Autonoma della Sardegna per il sardo e il catalano), sulla base delle competenze che sono loro proprie, la *definizione di quel percorso*, che è il solo in grado di tradurre operativamente nel contesto dell'organizzazione scolastica l'apprendimento sistematico delle lingue della minoranza presente su quel territorio. (p. 28)

Pel que fa a la formació dels docents, el document remarca que

È indispensabile *arrivare a un livello standard di competenza degli insegnanti specialisti e specializzati*, e questo livello va individuato con apposito confronto in sede nazionale, internazionale e dopo una sperimentazione efficace [...] Primaria appare la formazione degli insegnanti o l'inserimento di nuovi insegnanti specialisti e specializzati di sardo nelle scuole di ogni ordine. (p. 31)

Citem, en fi, el compromís assumit per la Regió relativament a la *verificació* dels resultats obtinguts:

La Regione verifica e valuta, secondo modalità condivise, lo stato di applicazione dell'insegnamento e dell'uso della lingua sarda nella scuola, la ricaduta sulle competenze degli studenti e la risposta delle famiglie. (p. 33)

Resumim esquemàticament els objectius citats en la present secció:

– *estructuració*: superar l'enfocament puntual, ocasional i no programàtic dels projectes en llengua;

– *sensibilització*: sensibilitzar els protagonistes del procés educatiu (docents, directors, genitors, alumnes i comunitats locals) per tal d'impulsar i facilitar la inserció de les llengües locals en els cursos d'estudi, amb l'objectiu mínim de garantir els ensenyaments en llengua o de llengua per almanco una hora setmanal;

– *focus llengua*: aclarir que els projectes finançats amb la L. 22/2018 poden tractar de llengua i cultura, sempre que se garanteixi a la *llengua* una adequada presència durant les activitats didàctiques;

– *implementació*: elaborar, juntament amb les institucions escolars, un camí que pot fer realment concreta la introducció de les llengües locals en el currículum dels alumnes;

– *formació*: activar, de concert amb el Ministeri, universitats, centres educatius privats, etc., cursos de formació per a ensenyants;

– *verificació*: verificar els resultats obtinguts.

A aquesta llista afegim un altre objectiu que és indicat de manera clara en la *Relazione*:

– *activació*

Aquest darrer s'hauria de realitzar a través de la promoció del

[...] rispetto del comma 5 dell'articolo 4 della legge 482/99 in base al quale nel modulo di preiscrizione i genitori possano esprimere preferenza di insegnamento anche per la lingua minoritaria ammessa a tutela dallo Stato. (p. 32)

Aquesta llista d'objectius s'ha de considerar no exhaustiva. Per exemple, no afronta el tema del model de llengua escrita que hauria de caracteritzar la implementació dels projectes lingüístics finançats per la Regió Sardenya. Creiem que aquest i altres temes tocats per la L. 22/2018 tenen necessitat d'ulteriors investigacions específiques, les quals, però, resten a foies de l'abast del present treball.

5. RESULTATS

5.1. DADES QUANTITATIVES SOBRE L'APLICACIÓ DE LA LÍNIA INSULAS DURANT EL TRIENNI ESCOLAR 2020-21, 2021-22, I 2022-23

Mostrem a la taula (2) algunes xifres que pinten un primer quadre general sobre l'aplicació de la línia INSULAS en les classes de Sardenya, seguides, en la taula (3), d'aquelles específiques per a l'Alguer.

(2) Línia INSULAS: projectes en llengua aprovats durant el trienni 2020-21, 2021-22 i 2022-2023:

any	classes totals Sardenya ²²	projectes aprovats ²³	classes participants (%)	hores aprovades ²⁴	durada mitjana de cada projecte
2020-21	10.797	151	1,40 %	5.577	36,9 h.
2021-22	10.780	116	1,07 %	5.562	47,9 h.
2022-23	10.650	83	0,78 %	3.609	43,5 h.

(3) Línia INSULAS: projectes en llengua aprovats per a l'Alguer durant el trienni 2020-21, 2021-22 i 2022-2023:

any	estimació classes totals ²⁵	projectes aprovats ²⁶	classes participants (%)	hores aprovades ²⁷	durada mitjana de cada projecte
2020-21	250/300	0	-	-	-
2021-22	250/300	7	2,3/2,8 %	220	31,4 h.
2022-23	250/300	0	-	-	-

Si analitzem les dades incloses en la taula (1) en termes relatius, no hi ha cap dubte que la incidència de la línia INSULAS ha estat molt baixa, i el percentatge de classes que hi ha adherit se troba sempre al voltant de l'1 %, amb una tendència decreixent. Un primer dubte que pot néixer observant aquestes xifres és si, per exemple, la mateixa línia d'intervenció posseïa una alta atractivitat contraposada a un alt filtratge per part de la Regió o, dit en altres paraules, si hi havia un nombre molt alt de sol·licituds i un nombre molt baix de projectes aprovats. Analitzant conjuntament els documents INS_2020-21, 2020-21b, 2021-22, 2021-22b i 2022-23, podem inferir que la resposta a aquesta pregun-

22. Cf., respectivament: MIM_2020: 7, 2021: 2 i 2022: 7.

23. El nombre de projectes aprovats s'ha calculat a partir de les dades presents a INS_2020-21 i INS_2020-21b per al 2020-21, INS_2021-22 i INS_2021-22b per al 2021-22, i INS_2022-23 per al 2022-23. És necessari aclarir que el nombre de projectes aprovats no coincideix necessàriament amb els projectes efectivament realitzats. De fet, i com mostrem a § 5.2, ens ha estat possible individuar vint-i-nou casos de projectes aprovats i posteriorment no realitzat a causa de la renúncia al finançament per part dels ens escolars interessats.

24. El nombre d'hores s'ha calculat sumant, per a cada any considerat, la quota de «[...] ore rientranti nell'orario obbligatorio dei docenti» i «[...] ore non rientranti nell'orario obbligatorio dei docenti».

25. Com havem aclarit més a damunt a § 3. i en la nota 17, als documents de resum del MIM no són presents dades específiques per a cada municipalitat, i per això les xifres presents en la taula s'han de considerar aproximatives.

26. El nombre de projectes aprovats s'ha calculat a partir de les dades presents a INS_2020-21 i INS_2020-21b per al 2020-21, INS_2021-22 i INS_2021-22b per al 2021-22, i INS_2022-23 per al 2022-23.

27. Cf. la nota 24.

ta és negativa, en el sentit que hi trobem solament set projectes amb la nota «non finanziabili».²⁸ Considerant, doncs, que el nombre relativament baix de projectes aprovats no se distancia gaire del nombre relativament baix de projectes presentats, inferim que la línia INSULAS no ha sabut generar l'interès i la participació esperada. Una de les conseqüències d'aquesta situació és que la Regió no ha sabut despendre en cap any el seu pressupost inicial, com mostrem en la taula (4).

(4) Línia INSULAS: pressupostos anuals i finançaments aprovats per als projectes:

any	pressupost ²⁹	finançament total aprovat ³⁰	capacitat de despesa (%)
2020-21	660.000	284.915,01	43,2
2021-22	500.000	298.478,41	59,7
2022-23	600.000	187.683,28	31,3

5.2. LES OPINIONS D'ALGUNS PROFESSIONALS DEL MÓN EDUCATIU RECOLLIDES A L'ALGUER I A PÈRFUGAS SOBRE LA LÍNIA D'INTERVENCIÓ INSULAS

5.2.1. *L'Alguer*

Durant l'estiu del 2022 havem contactat els sis docents responsables per als set projectes³¹ inclosos en la taula (3), els quals han acceptat de respondre a les preguntes següents:³²

- 1) Has pogut organitzar les activitats així com³³ havies previst?
- 2) Has pogut portar a terme les activitats didàctiques en manera compatible amb l'esforç que havies previst?

28. La definició completa és «Non finanziabile Vd. Avviso p. 17 Disposizioni Finali». Els set projectes citats se troben a INS_2022-23.

29. Cf., respectivament, INSAvís_2020-21: 3, INSAvís_2021-22: 3 i INSAvís_2022-23: 2. En aquesta in en les altres taules del present estudi que reporten pressupostos i costos, donem per bo que se tracta d'euros.

30. Aquestes xifres s'han calculat a partir de les dades presents a INS_2020-21 i INS_2020-21b per al 2020-21, INS_2021-22 i INS_2021-22b per al 2021-22, i INS_2022-23 per al 2022-23. Com especifiquem a § 5.2.1 i 5.2.2, no tots els finançaments aprovats han estat efectivament despesos, i per això les xifres incloses en la taula s'han de considerar com a representatives per excés.

31. En general, cada entrevistat tenia la responsabilitat d'un projecte, amb l'excepció d'un ensenyant que tenia la responsabilitat de dos projectes.

32. Les entrevistes han estat fetes, compatiblement amb les exigències dels informants, de manera presencial o telefònica.

33. Alguerès per «tal com».

- 3) Has pogut gestir³⁴ los aspectes burocràtics del projecte en manera compatible amb l'esforç que havies previst?
- 4) Faries torna³⁵ projectes amb la línia INSULAS?
- 5) Consellaries a calqui³⁶ col·lega de participar a futurs projectes INSULAS?

Solament en un cas l'entrevista no ha tocat els susdits temes, perquè l'informant ens ha comunicat que l'escola ha renunciat al finançament acordat, i no ha realitzat el projecte. Com a causa de renúncia, l'informant ha assenyalat que el grup d'ensenyants que havia elaborat el projecte havia previst la repartició de les activitats en tres *sezioni* diferents de la mateixa *Scuola dell'Infanzia*, una possibilitat que la Regió havia autoritzat amb el vincle però que les mateixes activitats haguessin estat realitzades només per un ensenyant. El grup de treball ha considerat aquesta condició com a molt complicada de realitzar, també perquè una de les tres seccions se troba a diversos quilòmetres respecte a les altres dues, i ha decidit de renunciar al finançament.

Els altres cinc entrevistats han respost a totes les preguntes del qüestionari.

Relativament al punt 1), els informants han lamentat que la Regió havia pretès que l'inici de les activitats fos posposat al final del mes de gener de 2022, tot i que l'aprovació definitiva dels projectes s'havia fet el 23 de novembre de 2021. Això havia obligat els docents referents a reestructurar la línia temporal de les activitats INSULAS, un fet que els havia creat molts problemes no solament en termes de gestió del projecte mateix, sinó també pel que fa a la conseqüent reorganització de les altres activitats didàctiques.

En relació amb el punt 2), quatre ensenyants han definit l'esforç dedicat al projecte com a perfectament compatible amb aquell previst; el 5è ha definit el nivell d'esforç *més o manco* compatible amb aquell previst, i ha indicat com a problema principal el fet que l'avís INSULAS del 2021-22 contenia algunes referències a la suposada presència de materials didàctics en la pàgina web *Sardegna Digital Library*,³⁷ una pàgina que, però, segons la nostra informant, no contenia cap recurs didàctic digne d'aquest nom.³⁸

El tema de la burocràcia relatiu a la pregunta 3) és aquell que ha causat més frustració en els participants. No en el sentit que s'esperaven una activitat totalment lliure d'obligacions burocràtiques, sinó perquè s'han trobat amb un nombre de requeriments injustifica-

34. Alguerès per «gestionar».

35. Alguerès per «Tornaries a fer».

36. Alguerès per «algun».

37. En el text original: «Le Istituzioni scolastiche potranno trovare materiale didattico (testi, video, tracce audio) utilizzabile all'interno dei propri progetti nella Digital Library della Regione Sardegna all'indirizzo

<http://www.sardegнадigitallibrary.it/argomenti/lingua_sarda/>» (cf. INSAvís_2021-22: 11).

38. Havem pogut comprovar la bondat d'aquesta afirmació accedint a la pàgina enllaçada i inserint al buscador intern la paraula clau «algherese». Al moment de la nostra prova (25/07/2022) hi sortien setze objectes multimèdia, però catorze contenien materials en italià, i solament dos presentaven parts en alguerès. En un cas, se tractava d'un breu fragment d'una lectura poètica del 1959, i l'altre contenia transcripcions en grafia pseudofonètica de contes tradicionals publicats el 1922. Aquests recursos poden ésser considerats molt interessants des del punt de vista filològic, però, d'acord amb l'opinió de la mestra entrevistada, resulta una mica forçat considerar-los com a *materials didàctics per a criatures*.

dament elevat. Per exemple, han assenyalat que, per a cada hora de lliçó INSULAS realitzada, se'ls demanava de produir una llista dels presents amb un full de càlcul digital (1a llista), la qual s'afegia a la llista digital dels presents ja prevista per l'activitat de docència ordinària (2a llista), i a les quals s'havia d'afegir una llista ulterior (3a llista), impresa en paper i compilada a mà. En un exemple teòric que ens ha proposat un entrevistat, si un ensenyant realitzava un projecte de 60 hores amb un classe de 20 alumnes, se'l demanava de fer la llista dels presents 180 voltes en total (és a dir, tres per a cada hora realitzada), una de les quals havia d'ésser compilada a mà amb un total de 1.200 noms (és a dir, 20 noms per a cadascuna de les 60 hores realitzades). Segons els nostres entrevistats, aquesta excessiva burocratització dels procediments, que tocava també altres aspectes dels projectes,³⁹ contribuïa a reduir el temps i l'energia que haurien pogut ésser utilitzats per a altres activitats més útils, com la producció de materials didàctics.

Per aquestos motius, que hem de considerar exemplificatius i no necessàriament exhaustius, tots els entrevistats han afirmat que *no* tenien intenció de presentar eventuais nous projectes a través de la línia INSULAS (pregunta 4)) i també que *no* haurien aconsellat als col·legues de participar-hi (pregunta 5)), si més no en les mateixes condicions que havien trobat ells.

Considerant aquestes informacions, que, recordem, han estat recollides durant l'estiu del 2022, no ens ha sorprès que en la llista de projectes INSULAS relativa a l'any escolar successiu, és a dir el 2022-23, no n'hi hagués ni un relatiu a l'alguerès.

5.2.2. *Pèrfugas*

Entre els ens escolars presents en la llista dels projectes INSULAS aprovats per a l'any 2020-21, el més citat és sense dubte l'I.C. Satta-Fais de Pèrfugas, amb vint-i-vuit projectes. Al final del mateix any escolar, és a dir en l'estiu del 2022, n'havem contactat el dirigent per realitzar una entrevista d'opinió sobre l'experiència feta.⁴⁰ En realitat, el primer element que ha sortit durant l'entrevista és que l'I.C. Satta-Fais havia renunciat als finançaments acordats i no havia realitzat els projectes INSULAS en qüestió. Conseqüentment, hem adaptat l'entrevista a aquesta nova informació i hem intentat aprofundir les motivacions de la renúncia. En l'opinió de l'informant, s'ha tractat d'incompatibilitat entre l'organització requerida per a l'activació dels projectes INSULAS i aquella relativa a l'ensenyament curricular del sard i del gallurès⁴¹ ja present en l'*Istituto Comprensivo* en qüestió. De fet, en aquest institut els ensenyaments en llengua eren (i encara són) rea-

39. Un altre exemple que ens han assenyalat dos informants és que se'ls ha demanat de consignar material digital sobre les activitats realitzades, un requeriment que no els hauria costat res si no fos pel fet que se'ls ha demanat de gravar-lo en un CD o en un DVD, suports ja desuets i per als quals no resulta sempre fàcil trobar gravadores.

40. Tenim d'especificar que l'entrevistat dirigia l'*Istituto Comprensivo* mencionat al moment de la presentació dels projectes INSULAS durant l'any escolar que estem considerant, és a dir el 2020-21, i ja no dirigia el mateix ens, per efecte de jubilació, al moment de l'entrevista.

41. Fem notar que l'I.C. Satta-Fais inclou escoles presents en àrees sardòfones, com Pèrfugas, Chiramonti, Ploaghe, etc., però també galluresòfones, com Èrula.

litzats en aplicació de la L. 59/1997 i del D.P.R. 275/1999, normes que, recordem, permeten a les escoles territorials d'organitzar en manera autònoma el 20 % de les hores del cicle d'estudis. Coherentment amb la normativa citada, les activitats que fan part de la quota d'autonomia s'han d'inserir en el document principal de cada *Istituto Comprensivo*, és a dir el *Piano Triennale dell'Offerta Formativa* (PTOF), un procediment que garanteix també l'estructuració d'aquests ensenyaments en el cicle d'estudis. La simple aplicació de la normativa estatal actualment a disposició ha permès a l'I.C. Satta-Fais d'inserir les llengües locals en la pròpia programació de manera estable durant tot el primer cicle (és a dir, durant els tres anys de la *Scuola dell'Infanzia* i els cinc de la *Scuola Primaria*) i en totes les classes del mateix cicle. Ara bé, a diferència de la legislació estatal citada, la L. 22/2018 no considera la inserció dels projectes en llengua dins del PTOF com a suficient per activar la línia INSULAS, vist que les activitats finançables tenen necessitat d'una ulterior aprovació explícita per part dels genitors de cada alumne interessat (L. 22/2018, art. 17, apartat 4). Els responsables de l'institut en qüestió havien considerat aquest requeriment com a un factor desestabilitzador respecte a l'enfocament ja adoptat, vist que, entre altres coses, el ban INSULAS 2020-21 preveia que

l'attivazione dell'utilizzo e dell'insegnamento della lingua nella singola scuola è subordinata alla richiesta da parte della totalità delle famiglie degli scolari/studenti per classe o ad un numero minimo di richieste in grado di consentire l'aggregazione di più richiedenti di diverse classi in un unico gruppo di apprendimento. Conseguentemente, ciascun progetto dovrà prevedere la partecipazione di almeno un'intera classe o di almeno 20 studenti di diverse classi. (p. 6)

En la pràctica, doncs, l'eventual adhesió a INSULAS hauria implicat el passatge des d'un sistema d'ensenyament estable, capillar i de qualitat⁴² a un altre tan inestable que, per exemple, hauria estat suficient la mancada adhesió de pocs genitors en cada classe per activar un procés de disgregació de les mateixes classes durant les hores d'ensenyament en llengua. A aquest propòsit, el dirigent entrevistat ha remarcat amb força que l'adopció del procediment previst per la Regió hauria compromès el llarg esforç que havia portat la comunitat escolar, famílies incloses, a considerar l'ensenyament del sard i del gallurès com a *normal i estructurat*, i no més com a puntual i esporàdic.

6. DISCUSSIÓ SOBRE L'ACOMPLIMENT D'ALGUNS OBJECTIUS ESPECÍFICS CONTINGUTS EN LA *RELAZIONE*

6.1. ESTRUCTURACIÓ

Un dels objectius que la *Relazione* remarcava amb més claredat era aquell d'*estructurar* l'ensenyament de les llengües històriques de Sardenya en les escoles, superant

42. El projecte d'ensenyament del sard i del gallurès de l'I.C. Satta-Fais, anomenat *Limba Nostra*, ha rebut l'*European Language Label 2018* per a la qualitat i la innovació que se li ha reconegut.

l'enfocament puntual, ocasional i no programàtic que havia caracteritzat les experiències precedents. En aquest sentit, el mateix document mencionava la necessitat de «inserir la lingua sarda nel percorso educativo [...] almeno per un'ora alla settimana in orario curricolare». Si mesurem aquest objectiu amb les dades mostrades a la taula (2), el resultat no és confortant: circa el 99 % de les classes sardes no ha activat l'ensenyament de llengües locals a través de la línia INSULAS, un percentatge que és fins i tot més baix respecte al període immediatament precedent a l'aprovació de la L. 22/2018, i relativament al qual hem mostrat els resultats en la taula (1).⁴³

És possible suposar que aquests resultats han estat condicionats negativament, per exemple, per l'emergència pandèmica. En realitat, aquest factor no seria suficient per explicar perquè el baix percentatge de projectes aprovats durant la fase més aguda de la pandèmia (és a dir, 1,40 % durant el 2020-21) continua baixant també quan ja s'havia acabat la fase més aguda, és a dir durant el 2021-22 (1,40 → 1,07 %) i el 2022-23 (1,07 → 0,78 %).⁴⁴

És també possible suposar que el mancat aconseguint de l'objectiu *estructuració* depèn també d'altres factors estrictament lligats a l'aplicació de la política lingüística regional. El primer pertoca la quantitat i la distribució dels finançaments previstos per la línia INSULAS durant el trienni que estem considerant. Sabem que és impossible preveure amb exactitud quants projectes poden ésser finançats amb els pressupostos indicats en la taula (4), perquè cada projecte pot tenir variacions pel que fa al nombre d'hores totals⁴⁵ i també pel que fa al cost horari.⁴⁶ És, però, possible fer una simulació a aquest propòsit encreuant algunes dades mostrades a la taula (3) i (4). Per exemple, podem calcular el cost unitari mitjà dels projectes finançats i, conseqüentment, podem saber el nombre teòric de projectes finançables a paritat de cost unitari. Mostrem a la taula (5) els resultats d'aquesta simulació.

(5) Línia INSULAS: cost mitjà de cada projecte aprovat i projectes finançables amb els actuals pressupostos:

43. En altres paraules, si podem afirmar a grans línies que durant el període 2015-18 havia estat realitzat mitjanament un projecte lingüístic (finançat per la Regió o per l'Estat) de cada quaranta classes, durant el període 2020-2023 aquesta ràtio s'ha abaixat a c.ca una classe de cada 100.

44. Notem una corba descendent també si restem del nombre de projectes totals per al 2020-21 els vint-i-vuit que no s'han realitzat a Pèrfugas, i per al 2021-22 el projecte que no s'ha realitzat a l'Alguer. En aquest cas, tindríem els percentatges següents: 1,14 % (2020-21), 1,06 % (2021-22), 0,78 % (2022-23).

45. Els projectes poden tenir un nombre mínim de 25-30 hores, segons el grau d'instrucció, i un nombre màxim que ha oscil·lat entre les 40 hores previstes en el ban 2020-21 i les 66 previstes en els dos bans successius.

46. Per exemple, durant les anualitats 2020-21 i 2021-22 la contribució prevista era de 18,58 € bruts com a increment per a «ciascuna ora di corso rientrante nell'orario obbligatorio di servizio dei docenti» i de 65,03 € bruts per a «ciascuna ora di corso non rientrante nell'orario obbligatorio di servizio dei docenti». Les dues contribucions han estat abaixades, a partir de l'anualitat 2022-23, a 6,97 € bruts i 53,42 € bruts, respectivament.

any	pressupost	finançament aprovat	projectes aprovats	cost unitari mitjà	projectes finançables
2020-21	660.000	284.915,01	151	1.886,85	350 (3,24 %)
2021-22	500.000	298.478,41	116	2.573,09	194 (1,80 %)
2022-23	600.000	187683,28	83	2.261,24	265 (2,49 %)

La taula ens indica que el cost unitari mitjà dels projectes correspon a 1.886,85 € per al 2020-21, a 2.573,09 € per al 2021-22 i a 2.261,24 € per al 2022-23. Tenint en consideració aquestes dades, la Regió hauria pogut finançar un màxim de 350 projectes per al 2020-21, 194 per al 2021-22 i 265 per al 2022-23, xifres que, en termes relatius, corresponen al 3,24 %, 1,80 % i 2,49 % de les classes totals a Sardenya. Amb un percentatge tan baix de projectes finançables, no és clar com la Regió havia previst aconseguir l'objectiu de «inserir la lingua sarda nel percorso educativo [...] almeno per un'ora alla settimana in orario curricolare».

No és tampoc clar com se pot aconseguir el mateix objectiu si, a partir de l'avís públic 2021-22, la Regió ha previst una limitació ulterior al nombre de projectes realitzables per cada *grado d'istruzione* dins de cada *Istituto Comprensivo*:⁴⁷ «può essere presentata una proposta progettuale ogni 150 studenti [...]».⁴⁸ Si llegim aquesta especificació conjuntament amb altres paràmetres presents en el mateix document,⁴⁹ descobrim que la ràtio *projectes finançables / nombre d'estudiants* és en realitat una mica elàstica, però, com mostrem en algunes nostres simulacions reagrupades en la taula (6), el criteri prevalent de la línia INSULAS és sempre aquell d'*excloure* potencials classes participants, més que aquell d'*incloure*-les.

(6) Línia INSULAS: limitacions relatives al nombre de classes admeses als projectes per cada *grado scolastico* dins d'un mateix *Istituto Comprensivo*:

47. Recordem que cada *Istituto Comprensivo* és format, normalment, per classes i seccions que fan referència a tres graus d'instrucció: *Scuola dell'Infanzia*, *Scuola Primaria* i *Scuola Secondaria di I Grado*.

48. Cf. INSAvis_2020-21: 16.

49. En detall, els projectes finançables són: només 1 «fino a 150 studenti nell'ordine di scuola»; 2 «da 151 a 300 studenti nell'ordine di scuola»; 3 «da 301 a 450 studenti nell'ordine di scuola»; 4 «oltre 451 studenti nell'ordine di scuola» (p. 8).

nombre d'estudiants	classes ⁵⁰	projectes finançables	classes excloses a priori	% classes excloses
100	5	1	4	80,0 %
200	10	2	8	80,0 %
300	15	2	13	86,7 %
400	20	3	17	85,0 %
500	25	4	21	84,0 %
600	30	4	26	86,7 %

Considerant en conjunt les informacions que hem discutit en aquesta i en les precedent seccions del present treball, probablement no hi ha necessitat de repetir aquí que l'objectiu *estructuració* no ha estat mínimament aconseguit. Volem però suggerir que l'aspecte potser més problemàtic de la qüestió no és tan l'escassetat en el nombre de projectes INSULAS realitzats, sinó la falta d'una clara estratègia finalitzada a una sempre major, tot i que gradual, estructuració de l'ensenyament de les nostres llengües dins dels plans d'estudis.

6.2. SENSIBILITZACIÓ

Relativament al trienni escolar 2020-23, no tenim notícia d'eventuals campanyes informatives i/o de sensibilització dignes de nota a càrrec de la Regió finalitzades a estimular la potenciació de l'ensenyament de les llengües territorials en les comunitats escolars. Al contrari, les respostes dels nostres informants han mostrat una certa desconfiança cap a la possibilitat de continuar treballant amb INSULAS. Aquest factor podria explicar, si més no en part, la contínua pèrdua d'atractivitat d'aquesta línia d'intervenció entre els professionals del món de l'educació.

6.3. FOCUS LLENGUA

Tot i que una bona part dels projectes INSULAS aprovats fins avui té un títol en italià, no podem deixar de remarcar que tots els documents produïts per la Regió referents a l'aplicació de la L. 22/2018 aclareixen que les llengües locals han d'ésser protagonistes en els projectes aprovats. No sabem si aquesta condició sempre s'ha realitzat durant les hores finançades, però considerem satisfactori l'esforç mostrat per la Regió de reduir les ambigüitats en aquest sentit. Escrivim *reduir* i no *eliminar* perquè no queda clara la motivació per la qual la documentació més important relativa a l'aplicació de la L. 22/2018 (avisos públics, llistes de projectes aprovats, llistes de docents certificats, etc.) ha estat publicada exclusivament en italià, un fet que, com a mínim, col·lideix amb les bones intencions de l'objectiu *focus llengua*.

50. La nostra simulació inclou convencionalment classes de vint alumnes.

6.4. ACTIVACIÓ

Recordem breument que en quasi totes les regions administratives de l'Estat, Sardenya inclosa, l'escola pública depèn directament del *Ministero dell'Istruzione e del Merito*, i una eventual intervenció orgànica per a la introducció estable dels ensenyaments en llengua no pot prescindir d'un coordinament entre Regió, *Ufficio Scolastico Regionale* (USR⁵¹) i escoles territorials. A aquest propòsit, el 2020 la Regió ha signat amb l'USR de Sardenya un *Protocollo d'Intesa (Protocollo)* en el qual se donen les directrius generals per permetre la concreta aplicació de la L. 22/2018 en les escoles sardes.

Pel que fa a les modalitat d'activació dels projectes, s'hi diu que «l'opzione per l'insegnamento del Sardo, del Catalano di Alghero, del Sassarese, del Gallurese e del Tabarchino è espressa dai genitori al momento della iscrizione».⁵² Aquest requeriment s'hauria de complir durant la meitat de l'any escolar anterior a l'ingrés dels alumnes al primer grau d'instrucció (*Scuola dell'Infanzia*) o als graus successius (*Scuola Primaria, Scuola Secondaria di I Grado, Scuola Secondaria di II Grado*). Típicament, les inscripcions s'obren durant el mes de gener, i l'accés a l'escola triada se concreta en el setembre successiu.

En termes d'acompliment de l'objectiu *Activació*, l'única tipologia d'intervenció digna de nota que havem pogut detectar és l'enviament, per la Regió, d'una carta formal a totes les escoles sardes en la qual se recorda que:

Come previsto nell'art. 5 delle Linee Guida che si allegano alla presente, e come previsto dall'articolo 17, comma 4 della LR 22/2018, si ricorda che “l'opzione per l'insegnamento del Sardo, del Catalano di Alghero, del Sassarese, del Gallurese e del Tabarchino è espressa dai genitori al momento della iscrizione [...]”.⁵³

Resultaria molt complicat verificar directament quantes escoles estan aplicant l'article citat, perquè l'accés als impresos per a les inscripcions no és lliure, i pressuposa la inserció prèvia de dades personals dels alumnes per als quals s'està activant la inscripció, informacions que evidentment no estan a disposició dels recercadors. Sabem, però, que diverses associacions i sindicats sards han assenyalat a l'USR, encara diversos mesos després de l'enviament de la *carta*, que la susdita opció resultava absent al moment de la inscripció:

Riteniamo però che non realizzi il dettato e lo spirito della legge il fatto che i babbi e le mamme di Sardegna, al momento della iscrizione delle loro figlie e dei loro figli nelle scuole di ogni ordine e grado, non trovino nel modulo di iscrizione la possibilità di scegliere se inserire l'utilizzo del sardo nelle attività della figlia e del figlio.⁵⁴

51. Aquest organisme representa el MIM en quasi totes les regions de l'Estat.

52. Aquest procediment fa referència a l'art. 4, apartat 5, de la L. 482/1999 i a l'art. 17, apartat 4, de la L. 22/2018.

53. Cf., només com a exemple, ICFarina_2021-22.

54. Cf. Sollicitud_2021.

Per una banda, aquesta citació no constitueix en si mateixa una prova que l'*opzione* sigui sistemàticament absent al moment de la inscripció dels alumnes sards.⁵⁵ La podem, però, com a mínim, considerar com a indicadora que actualment la presència de l'*opzione* constitueix més una excepció que no la norma. Si les nostres consideracions són correctes, podem inferir que el simple enviament d'aquesta *carta* per part de la Regió no és suficient per acomplir l'objectiu *activació* de manera satisfactòria. I no és suficient almanco per dos motius.

El primer és que, durant el trienni considerat, l'enviament de les cartes s'ha fet *durant* el període de les inscripcions, és a dir quan ja els impresos són definitius i no n'és possible la modificació.⁵⁶

El segon resulta evident si recordem que la Regió està publicant avisos INSULAS que permeten a un nombre molt reduït de classes d'accedir als finançaments regionals. En una tal condició, podem imaginar que les escoles són poc interessades a recollir adhesions prèvies per a projectes que no poden successivament garantir.

És útil aclarir, a aquest propòsit, que l'apartat de la L. 482/1999 que tracta del tema de l'*activació* no diu que les escoles estan *obligades* a inserir aquesta opció dins els seus impresos, sinó solament que els genitors tenen el dret d'exercir la triada en qüestió: «Al momento della preiscrizione i genitori comunicano alla istituzione scolastica interessata se intendono avvalersi per i propri figli dell'insegnamento della lingua della minoranza» (art. 4, apartat 5). Ara bé, avui dia les inscripcions se fan normalment de manera telemàtica, i, per tant, no és clar quin procediment hauria de seguir un genitor per expressar la seva opinió sobre l'ensenyament en llengua si aquesta opció no és present en els impresos digitals. Ens podem demanar si aquests aspectes poc clars en l'aplicació de l'art. 4, apartat 5 de la L. 482/1999 han pogut influir negativament en l'aconseguitment de l'objectiu *activació*. Aquesta explicació, però, resulta poc convincent si considerem que en Friül, un altre territori que preveu l'activació dels projectes escolars en llengua a través de l'article legislatiu citat, aquesta opció sí que és present en el procediment d'inscripció a les escoles públiques i privades,⁵⁷ i les percentuals d'adhesió als susdits projectes són incomparablement més altes respecte a les corresponents sardes: 66,7 % de l'alumnat per al 2020-21 i per al 2021-22, i 64,7 % per al 2022-23.⁵⁸

6.5. IMPLEMENTACIÓ

Havem recordat a § 4. que la Regió s'ha compromès a promoure el «coordinamento tra le istituzioni scolastiche [...] con l'obiettivo di sperimentare l'insegnamento del sardo

55. De fet, en la xarxa són presents alguns (pocs) exemples en les quals l'activació és possible (cf. Desulo_2023-24).

56. Si ens referim específicadament a la *carta* que havem citat, aquesta ha estat enviada per la Regió l'11 de gener del 2021, però el MIM havia donat disposicions a les escoles de començar el procés d'inscripció el 4 de gener del mateix any (cf. Inscripcions_2021-22: 2).

57. Cf. <<https://www.youtube.com/watch?v=XBDn7vh4hlQ&list=PLDmOc1gAQQFTGtGzbi-qZfT5ltGv8MLhf0&index=7>>.

58. Cf., respectivament, Friülà_2020-21: 7, Friülà_2021-22: 6, i Friülà_2022-23: 3.

nell'orario curricolare [...]», però també de «tradurre operativamente nel contesto dell'organizzazione scolastica l'apprendimento sistematico delle lingue della minoranza presente su quel territorio». No caldria afegir res endemés d'allò que han comentat els nostres entrevistats per concloure que l'objectiu *implementació* no ha estat aconseguit de manera eficaç, i que la L. 22/2018, juntament amb els relatius decrets d'actuació, ha mostrat escassa capacitat d'adaptar-se a les reals exigències de les escoles.

6.6. FORMACIÓ

A § 4. havem recordat com la Regió considera «indispensabile arrivare a un livello standard di competenza degli insegnanti specialisti e specializzati». Aquest aspecte és tractat en l'article 20, apartat 4, de la L. 22/2018, segons el qual «La Regione assicura, anche al fine della certificazione, la formazione e l'aggiornamento dei docenti secondo le modalità previste dagli articoli 24 e 25». Per entendre millor el significat d'aquesta definició, afegim que els citats articles atribueixen a les universitats sardes (art. 24) i a altres ens privats (art. 25) la possibilitat de realitzar la formació en qüestió.

En aquesta secció no pretenem analitzar els cursos de formació finançats per la regió Sardenya des d'un punt de vista qualitatiu, un tema, aquest, que creiem que requeriria un o més estudis específics. Més prudentment, ens concentrem en algunes dades quantitatives relatives a la capacitat que ha mostrat la Regió de *assicurare* la formació dels docents i de produir les certificacions indispensables per a realitzar projectes INSULAS, que la Regió anomena *Certificazione CI*.

Per començar a avaluar el primer tema, havem cercat en els arxius digitals de la Regió una eventual llista de cursos finançats específicadament per a docents, sense èxit.⁵⁹ No ha estat difícil, però, recollir informacions complementàries que suggeririen com la formació no ha estat sempre *assegurada* per la Regió Sardenya. Ens podem referir, per exemple, a la manca de cursos en gal·lurès i en sasserès finalitzats a l'aconseguint de la *Certificazione CI*, vist que el primer idioma encara no posseeix una varietat escrita estàndard reconeguda per la Regió, i el segon ha acabat molt recentment el seu procés d'estandardització.⁶⁰ Podem afegir-hi també el cas de l'alguerès, varietat que ja té models de referència escrita reconeguts per la Regió, i per a la qual no ens consta que s'hagi finançat cap curs de formació finalitzat a l'adquisició de la certificació en qüestió.⁶¹

59. Durant aquesta recerca havem trobat, però, per exemple, una llista (molt curta) de «enti ammessi a contributo» relativament a la formació d'operadors culturals i d'oficines lingüístiques (cf. All_1029/2021).

60. Cf. <<https://www.istituto-bellieni.it/presentazione-standard-ortografico-ufficiale-del-sassarese/>>.

61. Havem arribat a aquesta conclusió considerant conjuntament aquests tres elements: 1) no havem pogut trobar cap notícia en les pàgines web oficials de la Regió web sobre eventuais cursos de llengua finançats per la L. 22/2018 i finalitzats a l'aconseguint de la *Certificazione CI* per al català de l'Alguer; 2) havem contactat, sobre el mateix tema, cadascuna de les tres escoles de llengua de l'Alguer, cap de les quals ha realitzat cursos en alguerès amb les característiques del punt precedent; 3) havem contactat ensenyants dels tres *Istituti Comprensivi* de l'Alguer, que ens han referit que no els ha arribat cap comunicació sobre eventuais cursos amb les característiques dels punts precedents.

Considerem aquestos exemples com a suficients per afirmar que la Regió no ha sabut encara *assicurare* la formació dels docents, en un quadre en què la mateixa Regió ha decidit de considerar, a partir de l'avís INSULAS 2022-23, la *Certificazione C1* com a requisit indispensable per realitzar projectes:

«Le Istituzioni scolastiche dovranno affidare l'attività di insegnamento a docenti in possesso della certificazione C1 nelle lingue di minoranza storiche parlate in Sardegna iscritti all'apposito elenco regionale dei docenti». (p. 10)

Considerem probable que l'escassa capacitat de la Regió d'*assicurare* la formació dels docents sigui un dels factors que han limitat la possibilitat de construir un elenc de docents quantitativament compatible amb el total de les classes sardes. De fet, avui l'elenc de docents amb *Certificazione C1* compta només 45 noms⁶² sobre un total de 10.650 classes.⁶³ Pràcticament, resulta certificat 1 ensenyant de cada 237 classes. Com a terme de comparació, podem assenyalar que la Regió Friuli-Venezia Giulia vanta un elenc de 1.873 ensenyants certificats sobre un nombre de classes inferior a 7.300.⁶⁴

És just assenyalar també que durant el darrer bienni la Regió ha finançat alguns laboratoris en llengua sarda i en les altres llengües de Sardenya en les Universitats de Càller i de Sàsser, en actuació parcial de l'art. 25 de la L. 22/2018. Escrivim *parcial* perquè, en alguns casos, els cursos són finalitzats a l'exclusiva formació dels estudiants universitaris, i no a aquella dels docents,⁶⁵ excloent, per tant, una categoria de professionals citada explícitament en l'art. 20 de la L. 22/2018. En altres, perquè s'hi preveu un nombre d'hores molt limitat (30) si el mesurem amb la intenció de la Regió de permetre l'aconsegüiment del nivell C1 del *Marc europeu comú de referència per a les llengües*.⁶⁶

6.7. VERIFICACIÓ

A § 4. havem reportat el compromís de la Regió de verificar «[...] secondo modalità condivise, lo stato di applicazione dell'insegnamento e dell'uso della lingua sarda nella

62. Cf. Elenc_Sard 2022-24 i Elenc_Cat 2022-24. El nombre de certificacions augmenta si hi incloem també els certificats orals que permeten l'accés a projectes regionals diferents respecte a INSULAS, és a dir, que no s'adrecen a docents que volen realitzar ensenyaments lingüístics en horari curricular. Inserim a títol exemplificatiu un d'aquestos elencs (sard) sense aprofundir ulteriorment el tema: <<https://files.regione.sardegna.it/squidex/api/assets/redazionali/bs0e567e-a587-463b-865d-7027f43541a2/1-38-20221108110731.pdf>>.

63. Cf. MIM_2022: 7.

64. Cf. MIM_2022: 7. Aquesta xifra s'ha de considerar com a aproximada per excés, vist que la llista del MIM inclou també les classes de la Venècia Júlia, una àrea no friülanòfona. En termes relatius, aquesta variació va a benefici de la major incidència percentual dels docents certificats per al friülà, que han per això de cobrir un nombre inferior de classes respecte a 7.300.

65. Cf. <https://www.unica.it/unica/page/it/laboratorio_di_lingua_sarda_aa_202122_ii_semestre>.

66. El nombre de 30 hores és actualment previst en els laboratoris lingüístics de la Universitat de Sàsser, estructurats en el *Corso di Laurea Magistrale in Lingue e Culture della Sardegna*. Per transparència, indiquem als lectors que l'autor del present article és també el docent del *Laboratori d'alguerès* del mateix curs de llicenciatura.

scuola [...]». Aquesta formulació no conté referiments específics, per exemple, a l'eventual freqüència temporal en què s'hauria d'implementar el procés de verificació. És, però, lícit suposar que aquestes informacions haurien d'ésser recollides, analitzades i discutides de manera (com a mínim) anual si considerem també l'art. 6, apartat 2 de la L. 22/2018, segons el qual la Regió «organizza ogni anno una conferenza aperta [...] quale strumento di impulso, iniziativa e partecipazione alla definizione delle linee di indirizzo e alla *valutazione dei risultati conseguiti*». Dit això, fem notar que cinc anys després de l'aprovació de la llei citada, la Regió no encara ha organitzat cap *Conferenza aperta*. Igualment, durant les nostres recerques no havem pogut trobar cap anàlisi oficial sobre els punts de força i feblesa de l'ensenyament escolar previst per la L. 22/2018.

Per tant, podem considerar l'objectiu *verificació* com a no acomplert de manera satisfactòria, si exclouem la publicació de les dades estadístiques relatives als projectes aprovats, als pressupostos inicials, etc., totes les informacions que s'han de publicar de manera obligatòria per a tots els avisos públics.

7. CONCLUSIONS

La nostra anàlisi ha intentat delinear un primer quadre general sobre l'aplicació de L. 22/2018 en el món educatiu sard durant el trienni escolar 2020-23.

Havem contrastat alguns objectius presents en la documentació produïda per la Regió, i en particular en la *Relazione*, amb dades quantitatives publicades pel mateix ens i també amb algunes opinions que havem pogut recollir a través d'entrevistes semiestructurades.

A partir d'aquestes informacions, concloem que l'únic objectiu aconseguit per la Regió de manera satisfactòria ha estat aquell que havem anomenat *focus llengua*, considerant que la susdita llei, amb la tota documentació normativa i explicativa que se li ha produït al voltant, aclareix que l'ús de les llengües històriques de Sardenya ha d'ésser un element imprescindible dels projectes aprovats.

En termes d'*estructuració*, tenim pocs dubtes quan afirmem que la regió no ha sabut superar la tendència anterior a preveure l'ensenyament de les llengües històriques de Sardenya a través de «finanziamenti a progetto», i amb projectes que resultaven «occasional i non a regime». En aquest sentit, les xifres mostrades en la taula (2) indiquen que la presència de projectes en llengua és fins i tot més esporàdica respecte als anys que precedien l'aprovació de la L. 22/2018, vist que el nombre de classes que s'han adherit a INSULAS en el trienni considerat mai no s'ha allunyat de l'1 % del total, un percentatge que presenta una corba descendent que ha arribat a un mínim de 0,8 % en l'anualitat més recent (2022-23). No tenim tampoc idea de com se pot pensar d'augmentar el nivell d'*estructuració* dels ensenyaments en llengua si els avisos públics de la línia INSULAS són intrínsecament exclusius, per exemple, respecte al nombre de classes que hi poden adherir en funció del *grado* d'instrucció per cada *Istituto Comprensivo* (recordem: dos projectes finançables de cada deu classes, o tres de cada vint classes, etc.; cf. taula (6)). A

més, recordem que, amb els paràmetres actuals, els recursos de la Regió arribarien a finançar, com a molt, projectes per poques classes de cada cent (taula (4)).

També hem vist alguns problemes en termes d'*implementació* i d'*activació* de la llei en les escoles, causada, probablement, per un dèficit de comunicació entre institucions escolars territorials i Regió. La conseqüència d'això és que, encara avui, la Regió no ha sabut «tradurre operativamente nel contesto dell'organizzazione scolastica l'apprendimento sistematico delle lingue della minoranza presente su quel territorio» (*implementació*), i tampoc ha sabut garantir a les mares i als pares sards la possibilitat de triar l'ensenyament en llengua per als propis fills (*activació*).

Havem comprovat igualment com la Regió està intentant *sensibilitzar* les escoles a l'aplicació del «comma 5 dell' articolo 4 della legge 482/99 in base al quale nel modulo di preiscrizione i genitori possano esprimere preferenza di insegnamento anche per la lingua minoritaria ammessa a tutela dallo Stato». Aquesta obra de sensibilització se realitza normalment mitjançant el simple enviament d'una carta, que arriba a les escoles quan ja no és més possible de modificar els impresos per a les inscripcions, i que per això té molt poques possibilitats de produir efectes positius. Dit això, creiem que un eventual futur millorament de l'activitat de sensibilització continuarà produint resultats molt limitats si la Regió no intervé alhora afrontant de manera constructiva els problemes que hem assenyalat durant tot el present estudi. Afegim també que aquests problemes estan començant a cristallitzar-se i a generar difidència en una part de la comunitat escolar, i una de les motivacions és atribuïble a l'actual absència d'una *verificació* puntual i constant dels resultats, mirada a la recerca de solucions pragmàtiques i que tinguin en compte les reals exigències de les escoles. Una d'aquestes exigències és, segurament, aquella de tenir un nombre suficient de docents *formats* i certificats. Sempre a propòsit de formació, podem prendre acte d'algunes primeres accions portades endavant per la Regió, com els finançaments concedits a ens privats i a les dues universitats sardes per fer cursos de llengües locals. Si, però, mirem al nombre de docents que tenen la *Certificazione C1*, és a dir, 45 sobre 10.650 classes durant el 2022-23, és clar que l'esforç actual no és mínimament suficient per garantir la presència d'ensenyants certificats en les escoles sardes.

REFERÈNCIES LEGISLATIVES I BIBLIOGRÀFIQUES⁶⁷

All_1029/2021 = LR 22/2018, art. 10 - *Realizzazione di corsi di formazione per operatori Sportello linguistico/operatori culturali in lingua sarda - 2021-2022*. En línia: <<https://files.regione.sardegna.it/squidex/api/assets/redazionaleras/6bf2c63e-3228-4e7b-971c-e3686b6355dd/1-422-20210622130100.pdf>>.

67. És disponible una còpia en PDF de tots els documents enllaçats, amb l'excepció de DM_47/2006 i Nota_721/2006, a <https://drive.google.com/drive/folders/1J1y9zXvhUdWzaSJfg23XWhtj-8LSNgsy?usp=drive_link>. Per als mateixos documents, la data de la darrera consulta és 18 de juny de 2023.

- BALLONE, F. (2017): *Els Usos Lingüístics a l'Alguer, 2015*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Direcció General de Política Lingüística. En línia: <https://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/publicacions/btpl/arxius/20_Usos_linguistics_Alguer_2015.pdf>.
- CAPRIATA, R. (2002): «Valorizzazione della lingua e della cultura catalana di Alghero: il ruolo della scuola e prospettive anche alla luce della normativa nazionale e regionale», dins CAPRA, K./ CAPRIATA, R./ LANERO, G./ OLITA, D. (eds.): *La minoranza linguistica catalana di Alghero: aspetti educativi e culturali*. Ortacesus: IRRSAE Sardegna, p. 107-170.
- CARIA, M. (2014): *Le isole linguistiche germanofone in Italia: la realtà plurilingue della Valcanale nei suoi aspetti sociolinguistici*. Tesi doctoral, Università degli Studi di Sassari. En línia: <<https://core.ac.uk/download/pdf/19979803.pdf>>.
- Costituzione = Costituzione Italiana (Testo Vigente)*. En línia: <<https://www.senato.it/istituzione/la-costituzione>>.
- Desulo_2023-24 = I.C. Desulo - Conferma iscrizione anno scolastico 2023/2024*. En línia: <https://www.comprendesulo.edu.it/attachments/article/3296/Conferma+iscrizione+scuola+infanzia_2023-24.pdf>
- DM_47/2006 = Decreto Ministeriale 47 del 13 giugno 2006*. En línia: <https://archivio.pubblica.istruzione.it/normativa/2006/dm47_06.shtml>.
- DPR_275/99 = D.P.R. 8 marzo 1999, n. 275 - Regolamento recante norme in materia di autonomia delle istituzioni scolastiche, ai sensi dell'art. 21 della L. 15 marzo 1997, n. 59*. En línia: <<https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/1999/08/10/099G0339/sg>>.
- Elenc_Cat 2022-24 = Elenco Regionale Docenti per la Lingua Catalano di Alghero - LR 22/2018 Art. 20. Anni scolastici 2022-2023 e 2023-2024*. En línia: <https://www.regione.sardegna.it/documenti/1_422_20221116155418.pdf>.
- Elenc_Sard 2022-24 = Elenco Regionale Docenti per la Lingua Sarda - LR 22/2018 Art. 20. Anni scolastici 2022-2023 e 2023-2024*. En línia: <https://www.regione.sardegna.it/documenti/1_422_20221116155355.pdf>.
- Friülà_2020-21 = Adesioni insegnamento lingua friulana a.s. 2020/2021 (Dati USR F-VG)*. En línia: <<https://arlef.it/app/uploads/page/dati-adesioni-2020-2021.pdf>>.
- Friülà_2021-22 = Adesioni insegnamento lingua friulana a.s. 2021/2022 (Dati USR F-VG)*. En línia: <<https://arlef.it/app/uploads/page/dati-adesioni-2021-2022.pdf>>.
- Friülà_2022-23 = Adesioni insegnamento lingua friulana a.s. 2022/2023 (Dati USR F-VG)*. En línia: <<https://arlef.it/app/uploads/page/opzioni-lingua-friulana-2022-2023.pdf>>.
- ICFarina_2021-22 = Linee Guida per l'insegnamento delle lingue delle minoranze storiche: Modalità di effettuazione della scelta se avvalersi dell'insegnamento della lingua*. En línia: <https://drive.google.com/file/d/17mNBD1trf_zj6U1cI2sCJ43ZVg1Z8VG_/view?usp=drive_link>.
- Inscriptions_2021-22 = Iscrizioni alle scuole dell'infanzia e alle scuole di ogni ordine e grado per l'anno scolastico 2021/2022*. En línia: <<https://www.miur.gov.it/documents/20182/0/Nota+iscrizioni+anno+scolastico+2021-2022.pdf/>>.
- INS_2020-21 = Esiti Istruttoria Avviso pubblico Insegnamento e utilizzo veicolare delle lingue delle minoranze storiche e laboratori didattici extracurricolari Anno scolasti-*

- co 2020-2021 (05/11/2020). En línia: <https://www.regione.sardegna.it/documenti/1_38_20201106132330.pdf>.
- INS_2020-21b = *Esiti Istruttoria Avviso pubblico Insegnamento e utilizzo veicolare delle lingue delle minoranze storiche e laboratori didattici extracurricolari Anno scolastico 2020-2021 (20/11/2020)*. En línia: <https://www.regione.sardegna.it/documenti/1_38_20201120164349.pdf>.
- INS_2021-22 = *Esiti Istruttoria Avviso pubblico Insegnamento e utilizzo veicolare delle lingue delle minoranze storiche e laboratori didattici extracurricolari Anno scolastico 2021-2022 (25/10/2021)*. En línia: <https://www.regione.sardegna.it/documenti/1_422_20211123155542.pdf>.
- INS_2021-22b = *Esiti Istruttoria Avviso pubblico Insegnamento e utilizzo veicolare delle lingue delle minoranze storiche e laboratori didattici extracurricolari Anno scolastico 2021-2022 (22/11/2021)*. En línia: <https://www.regione.sardegna.it/documenti/1_422_20211123155643.pdf>.
- INS_2022-23 = *Esiti Istruttoria Avviso pubblico Insegnamento e utilizzo veicolare delle lingue delle minoranze storiche e laboratori didattici extracurricolari Anno scolastico 2022-2023 (23/11/2021)*. En línia: <https://www.regione.sardegna.it/documenti/1_422_20221123152033.pdf>.
- INSAvis_2020-21 = *Insegnamento e utilizzo veicolare delle lingue delle minoranze storiche e laboratori didattici extracurricolari. Avviso pubblico anno scolastico 2020/2021*. En línia: <https://www.regione.sardegna.it/documenti/1_38_20200925124131.pdf>.
- INSAvis_2021-22 = *Insegnamento e utilizzo veicolare delle lingue delle minoranze storiche e laboratori didattici extracurricolari. Avviso pubblico anno scolastico 2021/2022*. En línia: <<https://files.regione.sardegna.it/squidex/api/assets/redazionali/eras/bb4f2845-0741-4fd4-b44f-1d60d634a2a8/1-38-20210928151517.pdf>>.
- INSAvis_2022-2023 = *Insegnamento e utilizzo veicolare delle lingue delle minoranze storiche e laboratori didattici extracurricolari. Avviso pubblico anno scolastico 2022/2023*. En línia: <<https://files.regione.sardegna.it/squidex/api/assets/redazionali/eras/cd2549a4-fa08-4274-b15b-8a7b6d2615dc/1-422-20221024114711.pdf>>.
- L. 22/2018 = *Legge n. 22 del 03/07/2018 - Disciplina della politica linguistica regionale*. En línia: <<https://buras.regione.sardegna.it/custom/frontend/viewInsertion.xhtml?insertionId=3ae39616-4b78-4d28-a6d8-6c7457f22b86>>.
- L. 26/1997 = *Legge Regionale 15 ottobre 1997, n. 26 - Promozione e valorizzazione della cultura e della lingua della Sardegna*. En línia: <https://www.sardegnaicultura.it/documenti/7_93_20061213123834.pdf>.
- L. 59/1997 = *Legge 15 marzo 1997, n. 59 - Delega al Governo per il conferimento di funzioni e compiti alle regioni ed enti locali, per la riforma della Pubblica Amministrazione e per la semplificazione amministrativa*. En línia: <<https://www.parlamento.it/parlam/leggi/970591.htm>>.
- L. 97/1994 = *Legge n. 97 del 31 gennaio 1994 e s. m. ed i. (1). Nuove disposizioni per le zone montane*. En línia: <<https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/1994/02/09/094G0108/sg>>.
- L. 107/2015 = *LEGGE 13 luglio 2015, n. 107 - Riforma del sistema nazionale di istruzione e formazione e delega per il riordino delle disposizioni legislative vigenti*. En línia: <<https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2015/07/15/15G00122/sg>>

- L. 482/1999 = *Legge n. 482 del 1999 - Norme in materia di tutela delle minoranze linguistiche storiche*. En línia: <<https://www.parlamento.it/parlam/leggi/994821.htm>>.
- LANERO, G. (2002): «Verso una progettualità integrata», dins CAPRA, K./ CAPRIATA, R./ LANERO, G./ OLITA, D. (eds.): *La minoranza linguistica catalana di Alghero: aspetti educativi e culturali*. Ortacesus: IRSSAE Sardegna, p. 173-205.
- MIM_2014 = *Focus “Anticipazione sui principali dati della scuola statale” - A.S. 2014/2015*. En línia: <https://www.istruzione.it/allegati/2014/Avvio_Anno_Scolastico2014_2015_3.pdf>.
- MIM_2015 = *Focus “Anticipazione sui principali dati della scuola statale” - A.S. 2015/2016*. En línia: <https://www.istruzione.it/allegati/2015/Avvio_Anno_Scolastico2015_2016.pdf>.
- MIM_2016 = *Focus “Anticipazione sui principali dati della scuola statale” - Anno Scolastico 2016/2017*. En línia: <https://www.istruzione.it/allegati/2016/REPORT_Dati_Avvio_anno_scolastico_2016-2017.pdf>.
- MIM_2017 = *Focus “Anticipazione sui principali dati della scuola statale” - Anno Scolastico 2017/2018*. En línia: <<https://www.miur.gov.it/documents/20182/0/Dati+Avvio+anno+scolastico+2017-2018/a4826bd1-c9d4-4c8c-a662-f133d79c9e0f?version=1.1>>.
- MIM_2019 = *Focus “Principali dati della scuola” – Avvio Anno Scolastico 2019/2020*. En línia: <<https://www.miur.gov.it/documents/20182/0/Principali+dati+della+scuola++avvio+anno+scolastico+2019-2020.pdf/5c4e6cc5-5df1-7bb1-2131-884daf008088?version=1.0&t=1570015597058>>.
- MIM_2020 = *Focus “Principali dati della scuola” – Avvio Anno Scolastico 2020/2021*. En línia: <<https://www.miur.gov.it/documents/20182/2512903/Principali+dati+della+scuola++avvio+anno+scolastico+2020-2021.pdf/a317b7bb-0acc-d8ea-a739-1d58b07d5727?version=1.0&t=1601039493765#:~:text=In%20questo%20anno%20scolastico%20369.048,5>>.
- MIM_2021 = *Focus “Principali dati della scuola – Avvio Anno Scolastico 2021/2022”: dati alunni e classi delle scuole statali*. En línia: <<https://miur.gov.it/documents/20182/0/Principali+dati+della+scuola++Focus+avvio+anno+scolastico+2021-2022.pdf/6d54b1ed-4c08-bea3-2d13-db241030e3f0?version=1.1&t=1633623787269>>.
- MIM_2022 = *Focus “Principali dati della scuola” – Avvio Anno Scolastico 2022/2023*. En línia: <<https://www.miur.gov.it/documents/20182/6891182/Principali+dati+della+scuola++Focus+avvio+anno+scolastico+2022-2023.pdf/cb3b168f-fb9e-a359-85ff-2f7b8964098d?version=1.0&t=1663851622661>>.
- Nota_721/2006 = *Nota prot. 721 del 22 giugno 2006*. En línia: <https://archivio.pubblica.istruzione.it/normativa/2006/prot_721.shtml>.
- OPPO ET AL. 2007 = OPPO, A. / LUPINU, G. / MONGILI, A. / SPIGA, R. / PERRA, S. / VALDES, M. (2007): *Le Lingue Dei Sardi. Una ricerca Sociolinguistica*. Università degli Studi di Cagliari / Università degli Studi di Sassari. En línia: <https://www.regione.sardegna.it/documenti/1_4_20070510134456.pdf>.
- PPLR_2020-24 = *Piano di Politica Linguistica Regionale 2020-2024 - Allegato alla Delib. G.R. n. 34/16 del 7.7.2020*. En línia: <<https://delibere.regione.sardegna.it/protected/51216/0/def/ref/DBR51214/>>.

- PIZZORUSSO, A. (1975): «Comentario all'articolo 6», dins BRANCA, G.: *Commentario alla Costituzione*. Roma: Zanichelli / Soc. ed. del Foro Italiano, p. 307-308.
- Protocollo = Protocollo di Intesa tra l'Assessorato della Pubblica Istruzione, Beni Culturali, Informazione, Spettacolo e Sport della Regione Autonoma della Sardegna, di seguito denominato Assessorato, rappresentato dall'Assessore in carica Andrea Biancareddu E l'Ufficio Scolastico Regionale per la Sardegna del Ministero dell'istruzione, Università e Ricerca (MIUR), di seguito denominato USR, rappresentato dal Direttore Generale Francesco Feliziani - Allegato alla Delib.G.R. n. 44/35 del 4.9.2020*. En línia: <<https://delibere.regione.sardegna.it/protected/51940/0/def/ref/DBR51909/>>.
- Relazione = Relazione di accompagnamento al disegno di legge "Norme per la tutela, valorizzazione e promozione della lingua sarda e delle altre varietà linguistiche della Sardegna"*. En línia: <https://www.condaghes.it/public/docs/relata_lege.pdf>.
- SECHI, C. (2001): «La legislació lingüística regional i estatal», dins ARGENTER, J. (ed.): *Actes de les Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a l'Alguer: 2 i 3 de juny de 2000*. Barcelona / l'Alguer: IEC, p. 27-32.
- SEGARIZZI, M. (2022): «Comentario: l'Art. 6 della Costituzione», *La Magistratura. Rivista a cura dell'Associazione Nazionale Magistrati*. En línia: https://lamagistratura.it/commentario/lart-6-della-costituzione/#_ftnref2.
- Sollicitud_2021 = Richiesta inserimento opzione nei moduli di iscrizione delle alunne e alunni sardi*. En línia: <https://drive.google.com/file/d/1uhnHKX_j82QisrahsD_Kbs2hsADM6qf_/view?usp=sharing>.
- TOSO, F. (2008): *Le minoranze linguistiche in Italia*. Bolonya: Il Mulino.

RESUM

Al final dels anys noranta del s. xx s'aproven lleis estatals i regionals que permeten la introducció de les llengües de Sardenya (és a dir, sard, català, sassarès, gallurès i tabarquí) dins del sistema escolar local. Tot i això, aquesta possibilitat s'ha concretat de manera quasi sempre ocasional, motiu pel qual la Regió Sardenya va aprovar, el 2018, una nova llei orgànica que vetllí per les seves pròpies llengües històriques, és a dir, la L.R. 22/2018. L'objectiu del present estudi és avaluar l'estat d'aplicació d'aquesta llei en l'àmbit escolar, tenint en compte el trienni 2020-2023.

PARAULES CLAU: sard, català de l'Alguer, escola, política lingüística, Sardenya.

ABSTRACT

The application of the regional Sardinian law 22/2018 concerning the teaching of the Catalan of Alghero and the other languages of Sardinia at school

At the end of the 1990s, state and regional laws are passed to allow the languages of Sardinia (Sardinian, Catalan, *sassarès*, *gallurès* and *tabarquí*) to be included in the local school curriculum. However, this concession has nearly always been recognized only sporadically, so Sardinia passed a new organic law in 2018 to promote its traditional languages, namely L.R. 22/2018. The aim of the present study is to assess the impact of this law in schools, with special reference to 2020-2023.

KEYWORDS: Sardinian, Catalan of Alghero, school, language policy, Sardinia.